

Minimumloon en werkloosheid

Veel politici zijn van mening dat een daling van het minimumloon gunstig is voor de groei van de werkgelegenheid. Vorig jaar hebben ook Tilburgse onderzoekers geconcludeerd dat de hoogte van het minimumloon mede heeft geleid tot de stijging van de werkloosheid. In dit artikel zet de auteur uiteen dat een lager minimumloon niet tot meer werkgelegenheid heeft geleid en dat subsidies voor het in dienst nemen van meer minimumloners slechts verdringingseffecten tot gevolg hebben.

DRS. W. SALVERDA*

Het is een oude wens van minister de Koning en de werkgeversorganisaties om het minimumloon te verlagen. Argument is dat de hoogte van het minimumloon heeft geleid tot een afbraak van werkgelegenheid voor laagbetaalden. Omgekeerd zou verlaging van het minimumloon hun werkgelegenheid moeten helpen vergroten. In 1987 kreeg de minister in de Tweede Kamer nul op het rekest en belandde het minimumloondebat op dood spoor. Het is echter in de tweede helft van 1988 opgerakeld en heeft een onverwachte wending genomen. Het ei van Columbus: verlaag niet het *netto* minimumloon maar het *bruto* minimumloon. Zo kunnen de kool en de geit gespaard worden: de werkgelegenheid wordt bevorderd en toch behouden de minima hun koopkracht.

In opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid wordt aan de Katholieke Universiteit Tilburg onderzoek verricht naar de effecten van zo'n verlaging. Een eerste rapportage verscheen in de loop van 1988¹. Daarvan "suggereren de resultaten in elk geval dat een te hoog minimumloon een belangrijke verklarende factor kan zijn voor de dramatisch hoog opgelopen werkloosheid" (blz. 78).

In dit artikel staat het Tilburgse rapport centraal². Eerst zet ik kort de hoofdzaak van het onderzoek uiteen en maak ik enkele kanttekeningen bij de uitwerking. Daarna confronteer ik de neo-klassieke gedachtengang met de Nederlandse werkelijkheid van minimumloon, werkgelegenheid en werkloosheid en met de ervaringen van een bruto minimumloonverlaging in de jaren zeventig.

Het onderzoek

De Tilburgse aanpak is modelmatig in 'micro-econometrische' zin. De onderzoekers beschikken over CBS-paneldata: een steekproef van personen met en zonder werk, al dan niet werkzoekend, waarvan persoonlijke kenmerken zoals opleidingsniveau en leeftijd, de huishoudelijke context en het inkomen bekend zijn. Voor deze populatie worden twee vergelijkingen gepostuleerd:

- een loonvergelijking voor het uurloon dat een werkgever op grond van iemands marginale produktiviteit wil bieden om hem of haar in dienst te nemen, en

- een arbeidsaanbodvergelijking voor de persoonlijke bereidheid tot betaalde arbeid uitgaande van het marginale loon volgens het voorgaande punt.

In beide vergelijkingen spelen dezelfde variabelen een rol: opleidingsniveau, leeftijd, kindertal en -leeftijd en positie als partner, alleenstaande of alleenstaande ouder³.

Het onderzoek verloopt verder als volgt. Aangenomen wordt dat degenen die werk hebben, overeenkomstig hun marginale produktiviteit beloond worden. Voor hen wordt eerst de relatie tussen persoonlijke kenmerken en loonniveau geschat. Deze relatie wordt vervolgens op de gehele populatie toegepast. Van een deel daarvan, vrijwel per definitie niet-werkenden, wordt nu, op grond van hun kenmerken, vastgesteld dat hun marginale produktiviteit onder het minimumloon ligt. Zij komen niet aan de slag omdat werkgevers hen niet overeenkomstig hun lagere marginale produktiviteit mogen belonen vanwege het wettelijk minimumloon.

De onderzoekers nemen een verlaging van het minimumloon aan en simuleren hoeveel mensen een baan aangeboden wordt⁴, en hoeveel zich vanwege de verlaagde beloning niet langer aanbieden (voortaan 'vrijwillig werklozen'). Een 10 procent lager minimumloon zou de onvrijwillige werkloosheid met circa 30 procent verminderen; een 20 procent lager minimum met bijna 54 procent (zie tabel 1).

*De auteur is begeleider projectonderwijs aan de economische faculteit van de Rijksuniversiteit Groningen.

1. A. van Soest en A. Kapteyn, *Minimumlonen en de werkloosheid in Nederland*, Economisch Instituut Tilburg, 1988.

2. Ook het CPB liet zijn licht hierover schijnen. Zie A.F. Bakhoven, Een marktgerichte oplossing voor het werkloosheidsprobleem, *ESB*, 31 januari 1988 en CPB, *Gevolgen verlaging minimumloonkosten, een verkenning*, werkdocument 25, september 1988. Dit valt buiten het bestek van dit artikel al is een deel wel relevant.

3. Als enig sociaal-economisch element is het regionale werkloosheidspercentage opgenomen. Het verband tussen marginale produktiviteit en kenmerken als kindertal wordt nergens argumenteerd. Later wordt punt 2 - maar niet het eerste punt - uitgebreid met de keuze van het aantal uren dat men wil werken, en het bekende neo-klassieke nut van het mogelijke consumptieniveau. In het eindresultaat speelt dit overigens geen rol maar uitsluitend de dichotomie werk/werkloos. De grotere werkgelegenheid kan dan ook bestaan uit marginale baantjes.

4. Niets wordt opgemerkt over de kenmerken van deze groep. Verbetering daarvan (bij voorbeeld opleiding) zou verlaging van het minimumloon overbodig kunnen maken.

Tabel 1. Relatieve verlaging werkloosheid naar opleiding

Opleidingsniveau ^a :	Minimumloon - 10 %		Minimumloon - 20 %	
	M	V	M	V
1	-25,8	-24,8	-48,7	-46,2
2	-30,2	-29,5	-54,2	-54,5
3	-32,7	-34,4	-56,0	-62,7
4	-53,8	-40,2	-79,5	-75,5
5	-87,2	-4,0	-100,0	-100,0
Gemiddeld	-30,3	-29,2	-53,6	-54,0

a. Conform CBS.

Bron: Van Soest en Kapteyn, op. cit., tabel 4.2.

De techniek van het onderzoek

Hierboven is opgemerkt, dat het opleidingsniveau in beide vergelijkingen als variabele is opgenomen. Het is niet zo verwonderlijk dat bij een hoger opleidingsniveau het werkloosheidsrisico lager is. Wat echter wel zeer verbaast, is dat verlaging van het minimumloon een veel groter effect heeft voor de hogere opleidingsniveaus zoals tabel 1 laat zien. Deze uitkomst zou de auteurs moeten verbazen waar ze eerder opmerkten: "hoger opgeleiden... hebben bovendien het voordeel dat hun produktiviteit meestal zo hoog is dat zij met minimumloonregelingen weinig te maken hebben" (blz. 21). Wie dit resultaat serieus neemt, verwacht werk voor academisch geschoolde koffiedames of -heren.

In de populatie worden relaties gelegd tussen arbeidsinkomen en persoonlijke kenmerken en tussen werkend/werkloos en persoonlijke kenmerken. Deze relaties worden eerst, zeg maar als 'gewone' simulatie, vergeleken met de populatie en vervolgens toegepast op situaties met een lager minimumloon. De beoordeling van de gewone simulatie is in het onderzoek echter beperkt. Er wordt uitsluitend gekeken naar de overeenkomst tussen gesimuleerde en werkelijke *beloningsverdeling*.

Een tweede kanttekening raakt de kern van de modelmatige aanpak en betreft de simulatie zelf. Uitgangspunt is een steekproef waarvan een deel niet-werkzoekend niet-werkend, een ander deel werkloos niet-werkend, en een derde deel werkend is.

De aanpak moet effect sorteren aan de marge van de populatie: de werklozen die wel of niet werk krijgen bij een ander minimumloon. Het zou dan ook beter zijn de waarde van het model in die sfeer te bepalen. Een goede 'fit' met de beloningsverdeling is een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde voor simulatie. In tabel 2 poog ik de waarde aan de marge te bepalen aan de hand van het aantal werklozen in de verschillende simulaties.

In de beginsituatie (kolom 1 en 2) telt de steekproef op 8000 mensen 310 werklozen, een quote van 3,9%. In de eerste simulatie (kolom 3) treedt een forse verhoging van het aantal werklozen op tot bijna 540, een quote van 6,7%. Het valt op dat nu 65 bejaarden werkloos zijn tegen 0 in de steekproef. Het wekt verbazing dat deze groep in de schatting van de relaties is meegenomen. Het grote effect moet worden toegeschreven aan enkele werkende 65-plussers die misschien genoeg nemen met minder dan het minimumloon⁵, en kenmerken vertonen die ook onder niet-werkloze niet-werkenden voorkomen.

In latere simulaties blijven de 65-plussers buiten beschouwing maar wordt de loonvergelijking gehandhaafd. De werkloosheid (kolom 5) neemt verder toe tot 7,8%.

Ten opzichte van deze opgeblazen werkloosheid worden de effecten van een lager minimumloon nagebootst. De gevolgen van een verlaging met 10 of 20% zijn in de tabel aangegeven. Bij de grootste verlaging (kolom 9) keert

Tabel 2. Werkloosheid in steekproef en simulaties

Opleidingsniveau	Steekproef		Eerste simulatie	Simulaties excl. 65+ en overig inkomen of uitkering onbekend					
	popu- latie	werk- lozen		min.loon -10%	min.loon -20%	afne- ming	werk- lozen	afne- ming	werk- lozen
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	2290	110	158	1671	186	-47	139	-89	98
2	2077	104	171	1842	168	-49	119	-91	77
3	2648	72	189	2376	160	-54	107	-92	69
4	731	24	17	660	13	-7	7	-11	2
5	227	a	2	214	1	-1	0	-1	0
Leeftijd									
<25	1447	109	127	1402	175	-49	126	-90	85
25-34	1863	105	173	1839	169	-51	118	-90	79
35-44	1492	54	86	1457	81	-27	54	-47	35
45-54	1135	33	57	1101	59	-19	40	-35	23
55-65	982	10	30	948	44	-14	31	-23	21
65+	1054	0	65	0	0	0	0	0	0
Totaal	7973	309	538	6747	528	-159	369	-285	243
%	100	3,9	6,7	100	7,8	-2,4	5,5	-4,2	3,6

a. Bij niveau 4 inbegrepen.

Bron: Van Soest en Kapteyn, op. cit., 1988, tabellen A.1, 2.4 en 4.2.

ongeveer hetzelfde werkloosheidspercentage terug als in de steekproef. De simulaties 'verhelpen' dus min of meer de vergroting van de werkloosheid die het onderzoek zelf tot stand bracht. Een verborgen werkloosheid in deze grote omvang of een 'additional worker'-effect zijn onwaarschijnlijk als verklaring voor dit verloop, zodat de vraag gerechtvaardigd is of de uitkomst niet een rekenkundig artefact is. Het resultaat is bovendien deels bereikt door een aantal werklozen als 'vrijwillig' te kwalificeren: degenen die niet bereid zijn voor dit minimum te werken⁶.

Model en werkelijkheid

Marginalisme

Volgt men nog even het neo-klassieke voetspoor dan is het theoretisch denkbaar dat werklozen hun looneisen exact op hun marginale produktiviteit hebben afgestemd, zodat bij een tekort aan effectieve vraag hele andere criteria een rol gaan spelen voor indienstneming of ontslag. Toegespitst: als alle werkenden conform hun marginale produktiviteit worden beloofd, zoals in het onderzoek wordt verondersteld, dan vormen werklozen pas een aantrekkelijk alternatief voor werkgevers als hun beloning onder hun produktiviteit gelegd kan worden. Het onderzoek levert geen enkel bewijs voor de juistheid van de stelling dat werklozen in dienst worden genomen als hun loonvoet correspondeert met hun marginale produktiviteit⁷. Evenmin is er enig bewijs voor verschillen in marginale produktiviteit en voor de invloed daarop van kenmerken als kindertal en dergelijke.

5. Dit kunnen kleine winkeliers zonder opvolger zijn, want ook zelfstandigen en vrije-beroepsbeoefenaren behoren tot de werkenden in de steekproef. Er zijn 26 werkende 65-plussers in de data (hun AOW behoort niet tot het arbeidsinkomen). De voorspelde werkgelegenheids-groei kan op dergelijke situaties slaan.

6. De omvang hiervan is niet systematisch uit het rapport te halen. Een detail wordt genoemd op blz. 63.

7. Verg. T.R. Michl, Is there evidence for a marginalist demand for labour? *Cambridge Journal of Economics*, 1987, blz. 361-373.

Op het marginalistische wereldbeeld wil ik verder niet ingaan; de kritiek daarop is genoegzaam bekend. Uitgangspunt van het onderzoek lijkt het adagium van Milton Friedman dat de veronderstellingen niet realistisch hoeven te zijn als het resultaat maar plausibel is. Dat komt paradoxaal genoeg dicht in de buurt van Feyerabends methodologisch anarchisme 'anything goes'.

Minimumjeugdloon

De invloed van het minimumloon is een onderwerp waar bij economen hun vingers kunnen aflikken. De invoering, uitbreiding, verhoging, verlaging en beperking van het minimumloon vanaf 1964 hebben veel weg van de laboratoriumsituatie die meestal node gemist wordt. Het is niet mijn bedoeling hier een complete beschouwing aan te wijden, maar enkele opmerkingen naar aanleiding van de verschillende verlagingen van de minimum(jeugd)loonkosten zijn wel op hun plaats.

Ook anno 1989 heeft een verlaging van de minimumloonkosten primair gevolgen voor jongeren. De helft van de minimumloners is 16 tot 22 jaar oud en aan jongeren wordt relatief vaker het minimum betaald. Bovendien kan een verlaging in hun geval sneller effect sorteren vanwege de snelle doorstroming.

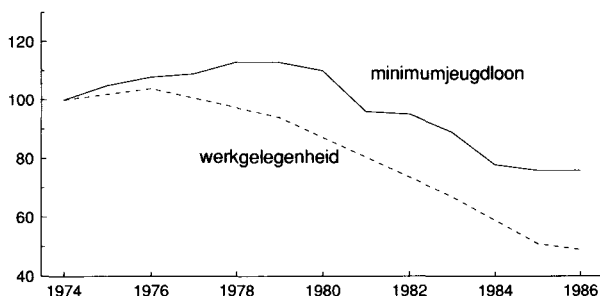
Ervaringen met de speciale verlagingen van het minimumjeugdloon op 1 januari 1981 en 1 juli 1983 plus de algemene minimumloonverlaging van 1 januari 1984 stemmen echter niet hoopvol over het effect op de werkgelegenheid. Vergeleken met de opties van het Tilburgse onderzoek liegen die verlagingen er niet om. Sinds de invoering van de bruto minimumjeugdlonen in 1974 zijn, na een aanvankelijke stijging, in de periode 1981-1985 verlagingen doorgevoerd van 20 tot bijna 40 procent. De koopkracht en de reële loonkosten van het minimumjeugdloon liggen al een aantal jaren 25 tot 30 procent onder het niveau van 1974⁸.

Figuur 1 geeft een beeld van het minimumloon van een 20-jarige (globaal het gemiddelde van de groep 16-22 jaar). Er kan gerust gesteld worden dat het minimumjeugdloon allang niet meer bestaat. De figuur geeft eveneens aan hoe drastisch de werkgelegenheid van jongeren daalde juist in de jaren van de verlagingen. Hadden in 1979 nog 720.000 jongeren tot 22 jaar werk, in 1983 waren dat er nog maar 530.000. Tegelijkertijd daalde de werkgelegenheid van minimumjeugdloners nog sterker, van 185.800 tot 132.400⁹.

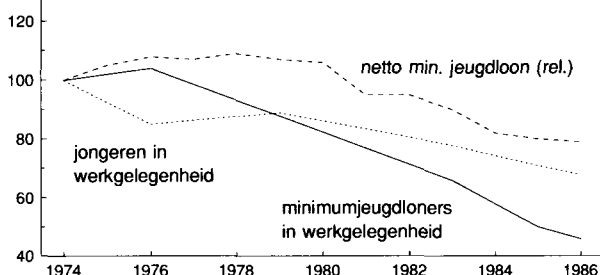
Nu kan deze daling ook veroorzaakt zijn door een verminderd aanbod van jongeren op de arbeidsmarkt. Bovendien kan de daling van andere lonen die van het minimumjeugdloon nog overtroffen hebben, zodat de concurrentiepositie van jongeren verslechterd is. In figuur 2 worden deze mogelijkheden behandeld. De ontwikkeling van het minimumjeugdloon (wederom van een 20-jarige) is vergeleken met de loonontwikkeling van volwassen mannen¹⁰. Het verschil met figuur 1 is gering, sinds 1980 is de minimumjeugdloon ten opzichte van volwassenen met 20 procent gedaald. De concurrentiepositie van minimumjeugdloners is dus verbeterd.

Het verminderde aanbod van jongeren speelt wel een rol. Hun aandeel in de beroepsbevolking is afgenomen. De afnemende van het aandeel van minimumjeugdloners in de totale werkgelegenheid is echter nog groter terwijl de verbeterde concurrentiepositie het omgekeerde zou doen verwachten. Dit zou ten slotte nog verklaard kunnen worden door een verslechterde concurrentiepositie van minimumjeugdloners binnen de groep jongeren. Figuur 3 laat echter zien dat dit niet het geval is gedurende de jaren tachtig. Ondanks de daling van het minimumjeugdloon ten opzichte van het gemiddeld verdiende jeugdloon is het aandeel van minimumjeugdloners in de werkgelegenheid van jongeren drastisch gedaald.

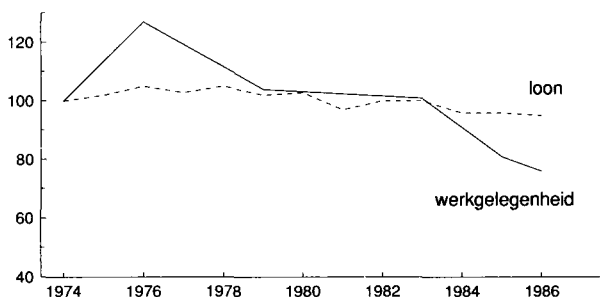
Figuur 1. Index reëel minimumjeugdloon 20-jarige en werkgelegenheid van minimumjeugdloners, 1974-1986

Figuur 2. Relatief minimumjeugdloon en aandelen jongeren (16-22) in totale beroepsbevolking en minimumjeugdloners in totale werkgelegenheid, 1974-1986

Figuur 3. Relatief minimumjeugdloon en het aandeel van minimumjeugdloners in de werkgelegenheid tot 22 jaar, 1974-1986

Ook de geringe toeneming van de jeugdwerkgelegenheid sinds enige tijd kan niet worden toegeschreven aan de verlaging van het minimumloon. Werkgevers betalen jongeren in 1986 vaker dan ooit boven het minimum (zie tabel 3). De algemene economische opleving vormt een betere verklaring van de werkgelegenheidsgroei.

Omdat het maar om een kleine leeftijdsgroep gaat met een hoge doorstroming hebben de werkgevers alle kans gehad juist meer jongeren tegen het minimumloon aan te nemen. Blijkbaar willen ze dat niet wat er op kan wijzen dat zij over meer sociaal gevoel beschikken – gezien de onvoorstelbare koopkrachtdaling – dan de regering en de werkgeversorganisaties die nog steeds liever het minimumloon netto zouden verlagen.

8. Vergelijk CBS, *Sociaal-economische maandstatistiek*, suppl. 1986/8, blz. 14 en 16.

9. E. Hoogteijling en H. Nusteen, *Het aantal minimumloners*, november 1983; CBS, *Onderzoeksmemorandum*, 1987/1, blz. 14.

10. Ten opzichte van volwassen vrouwen is het verloop nog iets negatiever. Omdat 21- en 22-jarigen ook in het volwassen looncijfer zijn opgenomen, zou een exacte vergelijking met 23-plussers (bij gebrek aan gegevens niet mogelijk) nog iets negatiever uitvallen voor jongeren.

Tabel 3. Aandeel minimum(jeugd)loners, 1974- 1986 (als % van de beroepsbevolking)^a

	Mannen en vrouwen, leeftijd								
	16	17	18	19	20	21	22	16-22	23+
1974	43,7	35,9	30,3	24,9	22,3	16,8	15,2	24,7	5,7
1976								31,3	6,2
1979	71,3	54,7	37,5	25,2	22,0	17,4	14,9	25,8	5,3
1983	63,9	50,6	40,2	31,7	25,6	18,7	15,1	24,9	3,6
1983	50,5	44,6	39,0	30,9	23,7	13,9	15,9	22,8	3,2
1985	40,8	37,0	32,2	23,0	17,4	13,8	11,7	18,2	3,1
1986	44,1	32,3	28,6	23,0	15,9	13,4	10,6	17,3	2,7

a. 1976-83 speciale minimumloononderzoeken, 1983-86 onderdeel halfjaarlijks loononderzoek.

Bronnen:

1974-1976: Projektgroep Economie, *Jeugdwerkloosheid - oorzaken en beleid*, Groningen, 1980, blz. 30.

1979-1983: E. Hoogteijling en H. Nusteen, *Het aantal minimumloners*, november 1983. CBS, Onderzoeksmemorandum 1987/1, blz. 14 en 19.

1983-1986: opgave CBS, brief 5/7/88.

Het is wonderlijk om te zien hoe kort van memorie sommige politici en economen zijn in de euforie die nu heerst rond verlaging van het bruto minimumloon. Er is namelijk al eens eerder een speciale regeling voor het minimumloon geweest. De leerzame ervaringen die toen zijn opgedaan wil ik hier kort in herinnering roepen. Zij zijn direct van toepassing op het voorstel van De Koning om subsidie te geven op het minimumloon.

Subsidie minimumloon 1976-77

Meteen na de toen nog ongekende stijging van de werkloosheid in 1975 stelde het kabinet-Den Uyl de Subsidie-regeling minimumloon in. Een werkgever ontving een bedrag per minimumloner ongeacht of hij deze nieuw in dienst nam of al in dienst had. In 1976 en 1977 kenden deze subsidies een omvang van bijna f 150 miljoen.

Een enquête die ik in 1979 met studenten hield onder grote bedrijven die van deze en andere regelingen gebruik maakten, bevestigt volledig het beeld dat nu opnieuw opduikt uit de reacties van individuele werkgevers¹¹. Veel bedrijven noemden de regelingen wel goed, maar vrijwel geen enkel bedrijf liet zich er door stimuleren extra personeel in dienst te nemen. Als het al leidde tot indienstneming van mensen dan gebeurde dat ten koste van anderen die in hun plaats werkloos werden. Deze verdringing op de arbeidsmarkt verschuift het probleem en lost het niet op¹².

De gevolgen van de Subsidieregeling onderstrepen dat. Het duidelijkst is dat bij jongeren te zien. Inderdaad stijgt het aantal minimumjeugdloners van 199.000 in 1974 tot 207.000 in 1976. Maar er is geen sprake van dat daarmee ook een bepaald soort (lees: ongeschoold) werk toeneemt. Tegelijkertijd daalt bovendien het totale aantal werkende jongeren zeer sterk, van 800.000 naar 660.000, en stijgt de jeugdwerkloosheid met sprongen. Per saldo komt een veel groter deel van de werkende jongeren op het minimumjeugdloon terecht: 25% in 1974 en 31% in 1976. Alles wijst er op dat jongeren worden aangesteld op grond van precies dezelfde overwegingen als tevoren, maar dat zij vaker genoeg moeten nemen met het minimumloon. Een ondernemer zou ook een dief van eigen portemonnee zijn als hij niet en passant zo'n subsidie probeerde op te strijken.

Dat dit een pervers effect is van de regeling zelf, blijkt uit de snelle afkalving van het aantal minimumjeugdloners die volgt op de beëindiging ervan. Tussen 1976 en 1979 neemt het aantal werkende jongeren weer iets toe, maar daalt desondanks het aantal minimumjeugdloners aanmerkelijk. Na afloop van de regeling in 1979, zit nog slechts 26% van de werkende jongeren op het minimumloon, ruwweg hetzelfde als in 1974.

De kans is groot dat de geschiedenis zich met de nieuwe plannen herhaalt. Hetzelfde optische bedrog kan optreden: nieuw personeel wordt op het minimumloon gedrukt zonder dat het om minder geschoolde banen gaat. Evenmin komen er extra banen tot stand. Ook het tijdelijke effect ligt voor de hand: zodra de regeling wegvalt, is alles weer snel bij het oude.

Hierboven is het betoog toegespitst op jongeren, maar het is ook van toepassing op de zogenaamde volwassen minimumloners. Hun positie ten opzichte van het gemiddelde verdiende volwassen loon is ook verslechterd maar minder dramatisch dan die van jongeren. Uit tabel 3 blijkt dat het aandeel van oudere minimumloners in de werkgelegenheid desondanks achteruit is gegaan, zelfs nog sterker dan dat van jongeren.

Slot

Door Haagse beleidsmakers wordt sinds jaren de gedachte uitgedragen dat de hoogte van het minimum(jeugd)loon verantwoordelijk is voor de hoge (jeugd)werkloosheid en dat verlaging van het minimumloon tot een aanmerkelijke verlaging van de werkloosheid leidt. De ervaringen die zijn opgedaan zowel met de verlaging van het minimum(jeugd)loon sinds 1980 als met de Subsidieregeling minimumloon 1976-77 ondergraven deze beleidsfilosofie volledig¹³. Ook het Tilburgse onderzoek levert daarvoor in de verste verte geen solide basis.

Vechten de voorstanders van lagere minimumloonkosten dan tegen windmolens? In zekere zin wel, maar de schrijnende langdurige werkloosheid is natuurlijk geen hersenschim en evenmin de concentratie daarvan onder lager opgeleiden. De verklaring (en een duurzame bestrijding) van deze verschijnselen moet echter niet bij de beloningsverhoudingen gezocht worden maar bij verdringing op de arbeidsmarkt door hoger opgeleiden en waarschijnlijk ook bij de economisch-technologisch geïnspireerde vernietiging van bepaalde soorten werk.

Wiemer Salverda

11. Projektgroep economie, *Jeugdwerkloosheid en subsidies. Verslag van een falend beleid*, Groningen, 1979. Zie over dergelijke regelingen ook M. van de Ven & P. Vitányi, *ESB*, 26 januari 1988. Vergelijk ook *NRC Handelsblad*, 8 november 1988.

12. Hieronder lijdt ook de Wet-Vermeend/Moor. In 66 tot 80 % van de toepassingen worden andere werkzoekenden verdrongen, zie *de Volkskrant*, 11 november 1988.

13. Vergelijk het eveneens in opdracht van Sociale Zaken door het NEI verrichte onderzoek, *Ontwikkeling en oorzaken van jeugdwerkloosheid*, 1979. Ook tal van OESO-publikaties wijzen in dezelfde richting.